

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญา เถรวาทของสังคมไทย
ผู้วิจัย	: พระมหาสมคิด นาสีโล (ใจเย็น)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาปรัชญา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระหัสดี กิตตินนุโท, ดร. : ผศ.ดร. สุรพงษ์ คงสัตย์,
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๖ มีนาคม ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทของสังคมไทยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องมนต์คาถาที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทของสังคมไทย (๓) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า

แนวคิดเรื่องมนต์คาถาที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท นั้นเป็นสิ่งที่บุคคลส่วนใหญ่ให้ความสนใจว่ามนต์คาถาที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาทจะส่งผลในด้านใดบ้าง กล่าวคือด้านความหมายมีปรากฏในพระไตรปิฎกและนักวิชาการให้ความหมายไว้ว่าคาถามีไว้เพื่อสวดมนต์สรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้า และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในการดำเนินชีวิต มูลเหตุที่มาของลัทธิความเชื่อคาถา กล่าวคือ เกิดจากความกลัวภัยพิบัติสวดเพื่ออ่อนน้อมผีสาธเทวดา การไหว้สวดอ่อนน้อมเพื่อความอบอุ่นใจและเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตน ด้วยการบูชานับถือตามความเชื่อความรู้ของตน กล่าวคือ แม้ว่าจะมีความเชื่อบางประการที่แตกต่าง แต่หลักการสำคัญที่เป็นหลักคำสอนก็ยังคงยึดตามหลักของพระพุทธศาสนา ประเภทของคาถา คือ ประเภทที่บัญญัติไว้ในพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น และคาถาที่มาจากการแต่งขึ้นสำหรับผู้ประพันธ์ขึ้น แต่งโดยอิงจากบทพุทธทวณะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคาถาบางบทนั้น ไม่ได้เน้นให้ความสำคัญกับหลักไวยากรณ์บาลี แต่กลับแต่งขึ้นเพื่อเป็นจุดมุ่งหมายของจิตใจ ความเชื่อของคาถาตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท คือ เชื่อว่าสวดคาถาจะช่วยอำนวยผลแก่ตนและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากอันตรายทั้งปวง และเชื่อในโชคกลาง การเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลและเชื่อในคุณของ

พระพุทธเจ้า และวิธีการใช้คาถาส่วนใหญ่นิยมใช้ในการประกอบพิธีกรรมและในเวลาที่มีความจำเป็นบ้าง ภาษาที่ใช้ของคาถาและคำฉันท์ ในพระพุทธศาสนาจะใช้ภาษาบาลี ส่วนใหญ่เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง จึงนิยมการสวดสรภัญญะทำให้เสียงไพเราะ น่าฟัง ชวนติดตามยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายของการแสดงคาถา กล่าวคือ เพื่อรักษาพระศาสนา การท่องจำพระสูตร พระสาวกทั้งหลายปฏิบัติต่อๆ กันมา ซึ่งวิธีสวดเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติเกิดสมาธิ ปัญญาในที่สุด

แนวคิดเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาท เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่นับถือพราหมณ์มาก่อนและได้คาถามาจากลัทธิต่างๆ เมื่อพระพุทธศาสนารุ่งเรืองก็หันมานับถือพุทธ ต้องเข้าใจว่าคาถาย่อมส่งผลให้คุณประโยชน์และโทษมหันต์หากเกิดความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมีการปรับโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม กล่าวคือ ผู้ที่เชื่อเรื่องคาถาอาคม จะต้องมีความนิยมปฏิบัติตามหลักศีล ๕ เช่น ห้ามพูดคำหยาบคาย ห้ามคำทำร้าย บุพการี ห้ามผิดประเวณี ห้ามลักทรัพย์ ห้ามรังแก ผู้ที่อ่อนแอกว่าหรือผู้ไม่มีทางสู้ ฯลฯ หากมีการละเมิดจากคำมนต์เดิมที่ได้ให้สัญญาไว้ก็เชื่อว่าทำให้วิบากกรรมในคาถาอาคมนั้นเสื่อมถอยลงไปได้

วิเคราะห์แนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย กล่าวคือ แนวคิดความเชื่อเรื่องคาถามีอิทธิพลมากในสังคมไทย สืบเนื่องจากสังคมไทยได้รับอิทธิพลมาจากหลายลัทธิ และความเชื่อต่างๆ เช่น ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากอิทธิพล ๒ ปัจจัยใหญ่ คืออิทธิพลอำนาจใน(ตัวเอง) และความเชื่อจากอิทธิพลอำนาจภายนอก ส่วนใหญ่จะอยู่ในลักษณะความเชื่อหวังพึ่งอำนาจเหนือธรรมชาติ การคลั่งคลั่งจากอำนาจภายนอก เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อธิษฐานปาฏิหาริย์ สิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ ซึ่งปัจจัยที่ ๒ จะมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์มากที่สุด ทำให้เกิดการเรียนรู้คาถาเพื่อป้องกันตัว และใช้คาถาไม่เหมาะสมและถูกต้อง จึงส่งผลกระทบโดยตรงทางด้านจิตใจ และความเชื่อเหล่านี้จึงมีการนำคาถาต่างๆ มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าคาถามีอิทธิพล ศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง แต่ในปัจจุบันแตกต่างในอดีตมาก เพราะมักจะนำคาถามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในทางผิดๆ เช่น การสวดมนต์อ่อนวอนให้โชคลาภ มากกว่าการทำงานที่ยึดอาชีพสุจริตจึงทำให้อิทธิพลความเชื่อของคาถาเบบดั้งเดิมลดลงไป แต่บุคคลใดที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อิทธิพลของคาถาก็จะส่งผลให้เกิดความหลุดพ้นตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทได้ เช่น การดำเนินชีวิตด้วยความไม่หวนกลับ เกิดความสุขทั้งทางกายและใจ และสามารถที่จะถ่ายทอดและเผยแผ่ให้ชนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตามนำเอาคาถาที่ถูกต้องในหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาใช้ได้และเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

Thesis Title : Analytical Study of Katha in Theravada Buddhist
Philosophy Conceived by Thai Society

Researcher : Phra Maha Somkid Nattasiro(Jaiyeun)

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Hassadee Kittinando, Ph.D.
: Assist. Prof. Dr. Surapong Kongsat, Ph.D.

Date of Graduation : 27 March 2013

ABSTRACT

Analytical Study of Katha in Theravada Buddhist Philosophy Conceived by Thai Society aimed to (1) study the concept of Katha (Buddhist Montra or incantations) in Theravada Buddhist Philosophy (2) to examine perceptions and beliefs in Katha in Theravada Buddhist Philosophy of Thai society, and (3) to analyze the influence of Katha in Theravada Buddhist Philosophy on Thai Society. The study showed the following results:

The concept of Katha (Buddhist Montra or incantations) in Theravada Buddhist Philosophy. Most Thai people are interested in Katha in Theravada Buddhist philosophy. By definition in Tipitaka, Katha refers to incantations or chanting of Montra to uphold the grace and glory of Lord Buddha and provide blessings for a prosperous and happy life. The perceptions of and beliefs in Katha had its origin in fears of natural disasters and supernatural or divine beings. Prayers and chanting are differently offered for safety and blessings depending on personal perceptions and beliefs, but the important principles are based on Buddhism. Many types of Katha had been classified and compiled in Tipitaka, its commentaries and sub-commentaries; some of them were composed later with no regard of Pali grammar, but still based on Lord Buddha's words, and they were mostly composed for mental peace and life safety. Thai people believe that the proper chanting of Katha or incantations can result in personal and family happiness, safety, prosperity, peace, and success. Chanting of Katha was mostly performed in melodious Pali verses on various religious and cultural occasions. The main

purposes of Katha chanting or incantations are for an individual or a group of individuals to have peace of mind and wisdom, and to maintain and continue the teachings of Lord Buddha in the tradition of Theravada Buddhism.

The concept of Katha (Buddhist Montra or incantations) in Theravada Buddhist Philosophy in Thai society. Since Thai society had accepted Brahmanism and animism before Buddhism, perceptions of and beliefs in Katha derived from different sources. But after Thai people embraced Buddhism, they followed Buddhist ways of perceiving and chanting Katha. They also believed that inappropriate chanting of Katha can cause harms and undesirable results, and that those who chant Katha must observe the Five Precepts, failing which can lead to degradation of Katha and other evil effects.

Analysis of the influence of Katha in Theravada Buddhist Philosophy on Thai Society. The perceptions and beliefs in Katha have been quite influential and strong due to its many origins and sources, mainly from these two sources: (1) internal sources, and (2) external sources. Most perceptions and beliefs are related to or involved supernatural power, divine interventions, and miracles, which exert strong influence on lives of the Thai people. That is the main reason they have to learn to chant Katha for protecting themselves and their family. As things stand today, the chanting of Katha and various forms of incantations are used for personal gains and benefits, sometimes in a wrong or dangerous way; instead of working things out by themselves, they tend to pray or chant to get what they want. However, if we also follow the teaching of Lord Buddha, we can practice the chanting of Katha as a stepping stone to attain higher peace, wisdom, and enlightenment as well. Moreover, we can continue the teachings of Theravada Buddhism through the study of Katha and apply its influence or relevance for the benefits and welfare of people and society as a whole.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ อันเป็นผลโดยตรงต่อการศึกษาค้นคว้าเพื่อเขียนวิจัยวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร. (เทียบ สิริญาโน) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระหัตถ์ กิตติคุณ โท, ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร. สุรพงษ์ คงศักดิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลายท่าน ผู้ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จในศึกษาวิจัยครั้งนี้และเป็นที่ผู้วิจัยตระหนักในพระคุณเป็นที่สุด ท่านให้ความเมตตาแนะนำข้อคิดต่างๆ อันมีคุณค่ายิ่ง ทั้งยังสละเวลาในการตรวจทานแก้ไขและแนะนำเพื่อปรับปรุงเนื้อหาในส่วนต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้นจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยถือว่าท่านเป็นผู้มีพระคุณสูงสุดในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

กราบขอบพระคุณอาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านและพระอาจารย์ที่ตรวจสอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตวิทยาลัยและห้องสมุดกลาง ผู้คอยอำนวยความสะดวกตั้งแต่การเรียนในหลักสูตรถึงขั้นตอนต่างๆ และอาจารย์ผู้ตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ท่านผู้เกี่ยวข้องที่ไม่ได้กล่าวนามไว้ รวมถึงท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงประกอบในการวิจัยครั้งนี้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ หากมิได้รับการสนับสนุน ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ในหลายๆ ฝ่ายผู้เป็นแรงผลักดัน ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ยังมีเพื่อนๆ พี่ๆ นิสิตร่วมรุ่นที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาในทุกๆ ด้าน ขอขอบพระคุณในน้ำใจอันดีงามของท่านเหล่านี้

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากมีส่วนใดเป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือประโยชน์จากการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคมในด้านคติความเชื่อให้อยู่ในกรอบหลักของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ก็ขอมอบคุณความดีนั้นให้แก่ผู้มีพระคุณที่มีส่วนร่วมในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

พระมหาสมคิด นาสีโต (ใจเย็น)

๒๗ มีนาคม ๒๕๕๖

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ค
กิตติกรรมประกาศ		จ
สารบัญ		ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ		ณ
บทที่ ๑ บทนำ		๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา		๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย		๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย		๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ		๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย		๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย		๕
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ		๑๐
บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาท		๑๑
๒.๑ ความหมายของมนต์คาถา		๑๑
๒.๒ แนวคิดเรื่องมนต์คาถาในคัมภีร์พุทธปรัชญาเถรวาท		๑๔
๒.๓ มูลเหตุที่มาของลัทธิความเชื่อมนต์คาถา		๑๘
๒.๔ ประเภทของมนต์คาถา		๒๐
๒.๔.๑ มนต์คาถาที่มาจากหลักธรรมในพุทธปรัชญาเถรวาท		๒๐
๒.๔.๒ มนต์คาถาที่มาจากการแต่งขึ้นหรือมาจากความหมายอื่น		๒๘
๒.๕ ความเชื่อของมนต์คาถา		๒๕
๒.๕.๑ ความเชื่อของมนต์คาถาทั่วไป		๓๐
๒.๕.๒ อานุภาพของมนต์คาถา		๓๒
๒.๖ ลักษณะภาษาของคาถาและคำฉันท์		๓๔
๒.๗ จุดมุ่งหมายของการแสดงคาถา		๓๕
๒.๘ สรุป		๔๒

บทที่ ๓ แนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย	๔๔
๓.๑ แนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทของสังคมไทย	๔๔
๓.๒ แนวคิดข้อวัตรปฏิบัติการดำรงตนของผู้ที่เชื่อเรื่องมนต์คาถาในสังคมไทย	๔๕
๓.๒.๑ หลักการถือวัตรปฏิบัติตามจารีตศีลธรรมทางพระศาสนา	๔๕
๓.๒.๒ การเจริญสมณกรรมฐานหรือวิปัสสนากรรมฐาน	๕๔
๓.๓ แนวคิดความเชื่อเรื่องมนต์คาถาที่มีต่อลัทธิที่ปรากฏในสังคมไทย	๕๖
๓.๓.๑ แนวคิดความเชื่อลัทธิทางไสยศาสตร์	๕๖
๓.๓.๒ แนวคิดความเชื่อเรื่องตันตระในสังคมไทย	๖๑
๓.๔ สรุป	๗๕
บทที่ ๔ วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องมนต์คาถาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย	๘๐
๔.๑ อิทธิพลความเชื่อเรื่องมนต์คาถาของสังคมไทย	๘๐
๔.๒ อิทธิพลของมนต์คาถาที่ส่งผลกระทบโดยตรงและโดยทางอ้อมในสังคมไทย	๘๔
๔.๒.๑ อิทธิพลของมนต์คาถาที่ส่งผลกระทบโดยตรง	๘๔
๔.๒.๒ อิทธิพลของมนต์คาถาที่ส่งผลกระทบโดยอ้อม	๘๗
๔.๓ อิทธิพลของมนต์คาถาส่งผลต่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	๘๘
๔.๔ อิทธิพลความศักดิ์สิทธิ์ของมนต์คาถา	๙๐
๔.๕ อิทธิพลความเสื่อมของมนต์คาถา	๙๓
๔.๖ อิทธิพลของมนต์คาถาที่ส่งผลต่อความหลุดพ้นตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท	๙๕
๔.๗ อิทธิพลของมนต์คาถาด้านการถ่ายทอดและเผยแพร่ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท	๙๖
๔.๘ สรุป	๙๗
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๙๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๔
บรรณานุกรม	๑๐๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ภาษาบาลี พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย เรียงตามคัมภีร์ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมมูลปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย	นิทานวคคปาติ	(ภาษาบาลี)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	มหานิเทศก์	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ	(ภาษาไทย)

ปกครองวิเทศ

วิสุทธิ. (บาลี) = วิสุทธิมคฺคปกรณ์ (ภาษาบาลี)

อรรถกถาพระวินัยปิฎก

วิ.มม. อ. (ไทย) = วินัยปิฎก สมันตปาสาทิกา มหาวิภังค์อรรถกถา (ภาษาไทย)

ฎีกาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.ฎีกา (บาลี) = ทีฆนิกาย ลีนตฺตปฺปกาสนี มหาวคฺคฎีกา (ภาษาบาลี)

สํ.ส.ฎีกา (บาลี) = สยฺยตฺตนิคาย ลีนตฺตปฺปกาสนี สคาวคฺคฎีกา (ภาษาบาลี)

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ เล่ม / ชื่อ / หน้าตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓๖/๒๖๔-๒๖๕. หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกายมหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๐ ชื่อ ๓๓๖ หน้า ๒๖๔-๒๖๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถา-ฎีกา ภาษาบาลี จะแจ้งคัมภีร์ เล่ม / ชื่อ / หน้า บ้าง แจ้งคัมภีร์ เล่ม/หน้าบ้าง แจ้งคัมภีร์ ชื่อ/หน้า บ้าง เช่น วิ.ม.อ. (บาลี) ๓ / ๕๐ / ๕๗-๕๘. หมายถึงคัมภีร์สมันตปาสาทิกาวินัยปิฎก มหาวคฺคอฏฺฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๓ ชื่อ ๕๐ หน้า ๕๗-๕๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ที.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๒๑. หมายถึง คัมภีร์สุมฺงคฺคตฺตวิลาสินี ทีฆนิกาย สยฺยตฺตนิคายคฺคอฏฺฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ หน้า ๒๒๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วิ.สง.อ. (บาลี) / ๑๒๔/๑๕๖. หมายถึงคัมภีร์วินยสงฺกหอฏฺฐกถา ภาษาบาลี ชื่อ ๑๒๔ หน้า ๑๕๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ที.ส.ฎีกา (บาลี) ๑/๓๕๕. หมายถึงคัมภีร์ลีนตฺตปฺปกาสนี ทีฆนิกาย สยฺยตฺตนิคายคฺคฎีกา ภาษาบาลี เล่ม ๑ หน้า ๓๕๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การอ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า และฉบับตามลำดับ เช่น ขุ. ชา. อ. (ไทย) ๕๗/๔๕๘. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายถึง คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ภาษาไทย เล่ม ๕๗ หน้า ๔๕๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในกรณีเลข ๓ ตอน หมายถึง การแจ้งเล่ม/ ภาค / หน้า เช่น อง.เอกก.อ. (ไทย) ๑/๒/๕๗-๘๑ หมายถึง อังคุตตรนิกาย มโนรทฺตปุณณิ เอกนิบาต อรรถกถา ภาษาไทย เล่ม ๑ ภาค ๒ หน้า ๕๗-๘๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในกรณีเลข ๔ ตอน หมายถึง การแจ้งเล่ม / ภาค/ ตอน / หน้า เช่น ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๑/๑๐ หมายถึง คัมภีร์ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา ภาษาไทย เล่ม ๑ ภาค

๒ ตอน ๑ หน้า ๑๐ ฉบับมหาวิทยาลัย ปกรณ์วิเสส ภาษาบาลี จะแจ้งคัมภีร์ เล่ม / ชื่อ / หน้า
เช่น วิสุทธิ. (บาลี) ๒/๔๕๕/๕๕ หมายถึงคัมภีร์วิสุทธิมคฺคปกรณ์ ภาษาบาลี เล่ม ๒ ชื่อ ๔๕๕ หน้า
๕๕ ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส